

Sukkerinnholdet i Fanta varierer stort fra land til land. Dette er sukkeret vi får i oss om vi drikker en 0,5 literflaske i henholdsvis Sverige (61,5g), Norge (53g), Hellas (40g) og Portugal (22,5g).
ANNE JO LEXANDER

Drikk denne i Norge og få 26 sukkerbiter i deg. I Spania og England: Halvparten

FORBRUKER: Drikk en halvliter Fanta her hjemme, og du får i deg omtrent 26 sukkerbiter. Gjør det samme i England eller Spania, og sukkeret er halvert. Kostholdsbevisste Norge troner på Europa-toppen i sukkerholdig brus.

Ingeborg Eliassen

Anne Jo Lexander
Investigate Europe

Seks av ti velger sukkerfri brus i Norge. Det er en endring som er unik i europeisk sammenheng, ifølge bransjen.

Men fortsatt kjøper et stort mindretall sukkerbrus, og den er til gjengjeld blant Europas mest sukrete. Norsk Fanta lå nær sukkertoppen i Skandinavia i 2019. Da påviste TV 2 at svensk Fant hadde aller mest sukker, 12,3 gram per 100 ml. Rett bak fulgte Norge, med 10,6 gram sukker. Danskenes variant hadde minst; 7,2 gram.

Dette har ikke endret seg, viser en sjekk av sukkerinnhold som reporterne i Investigate Europe har gjort med brustyper på tvers av Europa.

Coca-Cola og Pepsi har mye sukker – og omtrent like mye i alle land. Coca-Cola-produktene Fanta og Sprite, derimot, har svært ulikt sukkerinnhold i ulike land. Spansk, britisk og latvisk Fanta inneholder bare drøyt halvparten så mye sukker som norsk Fanta.

Smak og behag

Forskjellene skyldes lokale

smakspreferanser, forklarer Susanne Klevar, talsperson i Coca-Cola European Partners Norge. I noen land bruker selskapet fruktose-glykose-sirup, en annen type sukker. Andre steder en miks av dette og kunstige søtningsstoffer, eller av sukker og kunstig søtning. Slik får de fram ønsket smak og kan redusere sukkeret, skriver Klevar i en e-post.

Hvorfor produktet Coca-Cola derimot skal smake det samme over hele verden, forklarer hun ikke.

Også PepsiCo, som produserer Pepsi og 7 Up, viser i en e-post til valgfrihet og lokale smakspreferanser for å forklare forskjeller mellom det som ytre sett er like produkter. I 2017 minsket selskapet imidlertid sukkermengden i norsk 7 Up med vel 30 prosent, fra 11 til 7,3 gram.

Likt – utenpå

Sukkerinnholdet i brus er bare én av forskjellene Investigate Europe fant mellom varer i ulike land. Vi ville sjekke om det fortsatt er hold i påstander i Øst-Europa om at folk der får merkevarer av dårligere kvalitet enn forbrukere i andre land.

Nasjonale forbrukerorganisasjo-

ner har påvist slike kvalitetsforskjeller.

Regionen blir brukt som «Europas bossdunk», hevdet en tidligere tsjekkisk landbruksminister.

I 2017 lovet EU-kommisjonen å sørge for endring. – Slovakier fortjener like mye fisk i sine fiskepinner som alle andre, sa kommisjonens president, Jean-Claude Juncker.

Denne uken forbød Tsjekia såkalt «dual quality» – «todelt kvalitet» på mat. Fra nå av blir det bot på inntil 50 millioner tsjekkiske koruna (19 millioner norske kroner) for å selge matvarer som ser ut som varer i andre EU-land, men som har en vesentlig annen sammensetning, ifølge den nasjonale kringkastingen.

Boten skjerper inn EUs direktiv om urimelig handelspraksis. Det forbyr selskaper å villedde forbrukere. Hvis varen blir markedsført som identisk på tvers av landene, samtidig som den har «betydelig ulik sammensetning eller karakteristika», er det villedende. Men selv dette er lov hvis forskjellene er «rettferdiggjort av legitime og objektive faktorer».

Ikke lett for forbrukere

Polske Jacek Lipka hadde bodd

og jobbet både i Tyskland og USA før han kom til Norge. For ham er det åpenbart at samme merkevarer ofte har ulik sammensetning i forskjellige land. Men betyr det at matvarer i for eksempel Polen har lavere kvalitet?

– Det er vanskelig å si. Men de smaker ikke det samme, sier Lipka.

I noen tilfeller får østeuropeere varer av dårligere kvalitet, viser Investigate Europes uformelle test. Noen få av varene var helt like på tvers av kontinentet. Innholdet varierte imidlertid i mange av varene – men ikke nødvendigvis i noe geografisk mønster.

To ingredienser er likevel oftere å finne i det østlige EU enn andre steder: Palmeolje og fruktose-glykose-sirup, billigere alternativer til rapsolje og sukker.

Fruktose-glykose-sirup blir valgt fordi produsenter i Øst-Europa har mye lettere tilgang på mais enn på sukkerrot, sier Starch Europe, lobbyorganisasjonen for produsenter av stivelse.

Den viktigste grunnen til forskjellene er økonomisk, tror derimot Isabel Januário, førsteamanuensis ved universitetet i Lisboa i Portugal.

– Selskaper prøver å tjene pen-

ger på differansen mellom kostnadene på ingrediensene og prisen på den endelige varen, sier hun.

Ikke glad for plasseringen

I det norske Helsedirektoratet er seniorrådgiver Ole Berg overrasket over sukkerforskjellene i europeisk Fanta og Sprite.

– Vi er ikke glade for at vi har et så høyt sukkerinnhold sammenliknet med andre land, sier han.

Generelt bruker nordmenn likevel radikalt mindre sukker enn før – mye takket være samarbeid mellom matbransjen og helsemyndighetene. Målet om å redusere sukkermengden i mat og drikke med minst 12,5 prosent innen 2021, ble nådd i 2019.

Hver nordmann skar ned sukkerforbruket fra hele 43 kilo i året til 24 kilo mellom 2000 og 2019.

Fedmeepidemien

Det er sterk sammenheng mellom sukker og fedme. Overvekt og fedme øker i de fleste land. Blant barn har overvekt blitt en global epidemi, ifølge forskere. I EU-land var 17,9 prosent av førskolebarn overvektige eller sterkt overvektige i perioden 2006–2016.

Norge ligger ikke så verst an internasjonalt, sier Jøran Hjel-

mesæth, leder ved Senter for sykkelig overvekt ved Sykehuset i Vestfold. Rundt en av seks barn og unge her i landet har overvekt, og mellom to og fem prosent har fedme.

Men koronasituasjonen bekymrer ham.

– Det er all grunn til å tro at mange har spist og drukket mye som er sukkerholdig – og har vært mindre fysisk aktive enn de pleier, sier Hjelmæsæth.

Politikere, skjerp dere

Mange sier at de som har fedme, må skjerpe seg, noterer han. Men det er politikere som må skjerpe seg, hevder Hjelmæsæth, som også leder Nasjonalt råd for ernæring. Politikere kan påvirke hvor mye sukker vi bruker, gjennom avgifter. Folk velger sukker hvis det er billig nok, påpeker han.

– Regjeringen skulle ha økt sukkeravgiften, men fjernet den i stedet helt for sjokolade og andre sukkervarer. Andre norske aktører skal ha all ros, de har vært flinke

til å markedsføre lettbrus. Men de skulle hatt hjelp av politikerne. Det skulle vært dobbelt så dyrt å kjøpe sukkerbrus som å kjøpe lettbrus.

Sånn blir det ikke. Etter mange år med sukkeravgift, til sist så høy at det utløste bransjestorm, ble regjeringen og Frp enige om å halvere avgiften på alkoholfri drikke fra januar i år. Dette skal stoppe strømmen av folk som bunkrer sukkervarer i svenske supermarkeder. Sverige har ikke sukkeravgift. Knallgod Høyre-politikk, mente regjeringspartiet. Påskeegget blir billigere, fastslo Frp. Men helsepolitisk var avgjørelsen stikk i strid med ekspertråd.

Ny brusavgift 1. juli

Fra 1. juli kommer en brusavgift med ny vri. Den skiller mellom brus med sukker og uten. Jo mindre sukker, dess lavere avgift. Det høyeste gebyret er likevel lavere enn den tidligere, flate sukkeravgiften. For Hjelmæsæth er den nye avgiften bare «et lite plaster på såret».

Regjeringen er inspirert av Storbritannia, som innførte en slik avgift i 2018. Der virket den som tenkt: Folk sluttet ikke å kjøpe brus, men begynte å velge brus med mindre sukker.

Men sammenlikningen halter, mener Coca-Colas Susanne Klevar:

– Storbritannia hadde ingen avgift før. Vi har nådd vår sukkerfri andel på tross av verdens høyeste avgift på all brus.

En Høybråten for sukker

Satsingen på sukkerfri brus er bra. Men det er skuffende at Norge ennå ligger på sukkertoppen i sukkerholdig brus, mener Gunstein Instefjord, leder for forbrukerpolitikk i Forbrukerrådet.

– Vi får ennå i oss for mye sukker. Det er stort potensial i å redusere sukkerinnholdet i vanlig brus, sier han. Selskapenes henvisning til lokal smak og preferanser har han liten tiltro til.

– Vi trenger en Dagfinn Høybråten for sukker og usunn mat for øvrig. De tøffeste og mest effektive tiltakene kommer ikke frivillig, sier Instefjord, med henvisning til KrF-ministeren som ble røykelovens «far».

Generelt bruker nordmenn likevel radikalt mindre sukker enn før – mye takket være samarbeid mellom matbransjen og helsemyndighetene.

! Handlekurven

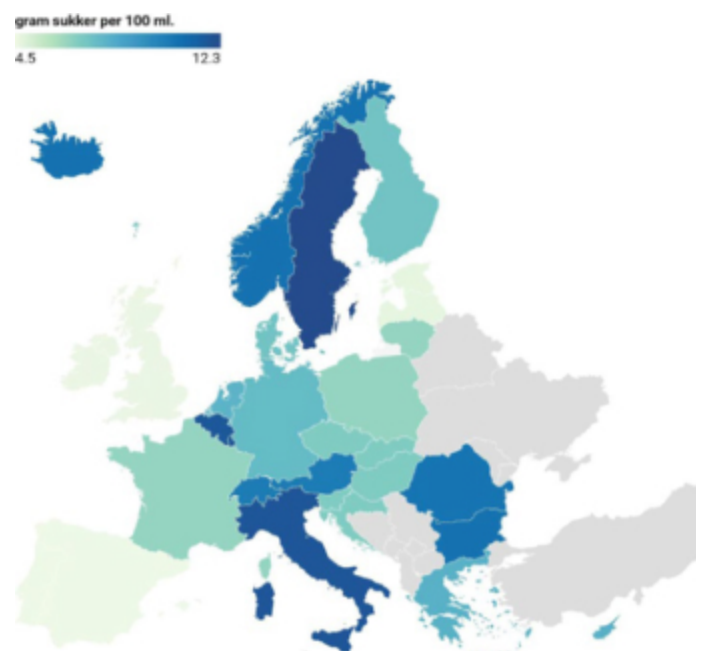
- **Matvarer som blir solgt** under samme navn og i lik innpakning, skal være like i EØS-området. Men det er de ofte ikke. Bare 33 prosent av over 100 produkter som EUs Joint Research Centre sjekket i 2019, var identisk sammensatt i ulike land. Ulik sammensetning av samme vare i ulike land kan være lovlig.
- **Reportergruppen Investigate Europe** har handlet varer i 15 europeiske land for en uformell test av påstander om det som ikke er lov: At land i Øst-Europa får dårligere kvalitet enn andre land av samme vare. På handlelisten sto 24 matvarer av bestemte merker, samt fem typer brus.
- **Investigate Europe** er et internasjonalt journalistkooperativ støttet av Fritt Ord. *Se mer på investigate-europe.eu.*

Investigate Europes handlekurv*

- **Nutella:** Identiske ingredienser og ernæringsinformasjon i 14 land.
- **Philadelphia garlic and herbs:** Ingen store forskjeller i ingredienser i ni land, men ulik næringsverdi – spenn fra 10 til 20 gram fett per 100 gram vare. Norge har den magreste varianten.
- **Oreo Original:** Ingen store forskjeller i 14 land.
- **Magnum Classic iskrem:** Blant 13 land skiller den polske isen seg ut. Der inneholder den glukose-sirup og kakaomasse, mens de andre landene har sukker og kakaosmør i tillegg.
- **Dr. Oetker Ristorante Prosciutto frossenpizza:** Ingen store forskjeller på tvers av 12 land.
- **Doritos nachos cheese flavour chips:** I Polen inneholder chipsen glukose og sukker, i 11 andre land bare sukker.
- **Barilla basilico tomatsaus:** Ingen store forskjeller på tvers av 14 land.
- **Barilla bolognese pastasaus:** Variasjoner i kjøttinnhold, fra 16 prosent i Norge til 19 prosent i Polen. Totalt 14 land.
- **Heinz tomatketchup:** Ingen store forskjeller på tvers av 15 land.

*ANDRE LAND I UNDERSØKELSEN: BELGIA, BULGARIA, ESTLAND, HELLAS, ITALIA, LATVIA, LITAUEN, POLEN, PORTUGAL, STORBRIANNIA, SVERIGE, TSJEKKIA, TYSKLAND, UNGARN.

*LISTEN HAR BARE VARENE SOM FINNES I NORSKE DAGLIGVAREHANDEL

Sukkerinnhold i Fanta. Jo mørkere farge, jo høyere sukkerinnhold.

Hvis samme vare skal selges over hele Europa, bør den ha samme smak, mener Jacek Lipka, her i et østeuropeisk supermarked i Stavanger. Men etter mange år i Polen, Tyskland og Norge vet han at det kan være store variasjoner bak identiske innpakninger.

📷 JON INGEMUNDSEN